

Odszkodowanie przy samochodzie w leasingu – z VAT-em czy bez?

Odszkodowanie za naprawę samochodu będącego przedmiotem leasingu przez osobę prowadzącą działalność gospodarczą niepodlegającą opodatkowaniu podatkiem VAT powinno uwzględniać wartość tego podatku. Przyjęcie innej interpretacji oznaczałoby, że wypłacone odszkodowanie nie pokryje w pełni poniesionej straty. Naruszałoby to fundamentalną zasadę pełnego odszkodowania, określoną w art. 361 § 2 k.c.

Kwestia wypłaty odszkodowania bez uwzględnienia podatku VAT (czyli w kwocie netto), jest sygnalizowana przez klientów w trakcie dyżurów telefonicznych ekspertów Rzecznika Finansowego oraz w oficjalnych wnioskach o podjęcie postępowania interwencyjnego. Niniejsze opracowanie dotyczy następujących przypadków, w których:

- mamy do czynienia z tzw. szkodą częściową.
- szkoda jest likwidowana z OC komunikacyjnego sprawcy wypadku
- pojazd jest przedmiotem umowy leasingu
- leasingobiorcą jest osoba prowadząca działalność gospodarczą niepodlegającą opodatkowaniu podatkiem VAT

Praktyka ubezpieczycieli

Cześć zakładów ubezpieczeń (np. Gothaer TU S.A., TUW "TUW", Compensa TU S.A. VIG) rozpatruje tego typu szkody jedynie przez pryzmat tego, że to leasingodawca jako właściciel pojazdu posiada status podatnika podatku VAT. Nie negując oczywiście faktu, iż to leasingodawca przez cały okres trwania umowy leasingu pozostaje właścicielem leasingowanego pojazdu, sprowadzanie omawianej kwestii wyłącznie do sfery związanej z posiadaniem samoistnym pojazdu stanowiącego przedmiot umowy leasingu, nie wyczerpuje jednak istoty problemu.

Warto dodać, że nie jest to na szczęście praktyka jednolita, albowiem niektóre zakłady ubezpieczeń (np. UNIQA TU S.A., TU InterRisk S.A. VIG). przy rozpatrywaniu tego typu spraw, **czasami** uznają status leasingobiorcy jako poszkodowanego, mimo iż nie jest on właścicielem pojazdu, a co za tym idzie nie **zawsze** forsują wypłaty odszkodowania w kwocie netto. To właściwe podejście, gdyż okoliczność, iż właścicielem leasingowanego pojazdu jest firma leasingowa (tj. podmiot posiadający status podatnika podatku VAT), nie powinna przesądzać automatycznie o tym, iż zgłoszone przez użytkownika pojazdu (leasingobiorcę, np. prowadzącego działalność gospodarczą niepodlegającą opodatkowaniu podatkiem VAT **lub takiego, któremu przysługuje prawo do odliczenia jedynie 50 % podatku VAT**) roszczenie o uwzględnienie w kwocie odszkodowania podatku VAT nie zasługuje na uwzględnienie.

Ważne kwestie podatkowe

Przy rozpatrywaniu omawianej kwestii trzeba mieć na uwadze charakter umowy leasingu oraz przyjętą praktykę rozliczeń pomiędzy leasingodawcą, leasingobiorcą a warsztatem naprawczym. Nie należy bowiem zawężać problemu wyłącznie do kwestii "własności pojazdu" z całkowitym pominięciem innego - niezwykle istotnego aspektu całej sprawy, a mianowicie tzw. aspektu podatkowego. Należy zauważyć, że na gruncie prawa podatkowego, to odbiorca usługi jest uprawniony do ewentualnego odliczenia podatku VAT. Muszą zarazem zostać spełnione warunki ustawowe uprawniające do odliczenia podatku VAT.

- Zgodnie z art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2017 r. poz. 1221, z późn. zm.) - w zakresie, w jakim towary i usługi są wykorzystywane do wykonywania czynności opodatkowanych, podatnikowi, o którym mowa w art. 15 ustawy, przysługuje prawo do obniżenia kwoty podatku należnego o kwotę podatku naliczonego, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie.
- W przypadku, gdy dany pojazd jest wykorzystywany zarówno do celów działalności gospodarczej, jak i celów prywatnych podatnika, to wówczas zgodnie z art. 86a ust. 1 i 2 omawianej ustawy - podatnikowi przysługuje jedynie prawo do odliczenia podatku VAT w kwocie stanowiącej 50% kwoty podatku wynikającej z otrzymanej faktury za naprawę pojazdu.
- Natomiast zgodnie z art. 86a ust. 3 ustawy - podatnikowi prowadzącemu działalność gospodarczą podlegającą opodatkowaniu podatkiem VAT, przysługuje prawo do pełnego odliczenia tego podatku od kosztów naprawy powypadkowej, w sytuacji gdy pojazd jest wykorzystywany wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej podatnika.

Z powyższego wynika, że skoro faktura za naprawę uszkodzonego pojazdu zostaje wystawiona na leasingobiorcę (nie na firmę leasingową), to w takiej sytuacji, co do zasady, bezprzedmiotowe wydaje się podnoszenie argumentu, że to leasingodawca ma status podatnika podatku VAT. Wobec powyższego wydaje się zatem uprawnionym stwierdzenie, że w takiej sytuacji, to - nie firma leasingowa - lecz użytkownik pojazdu (leasingobiorca), na którego barkach spoczywa cały ciężar związany z likwidacją szkody w pojeździe powinien de facto posiadać status strony poszkodowanej. W konsekwencji odmowa dopłaty przez zakład ubezpieczeń kwoty podatku VAT z faktury za naprawę samochodu - w sytuacji, gdy odbiorca usługi (leasingobiorca) prowadzi np. działalność gospodarczą niepodlegającą opodatkowaniu podatkiem VAT - powoduje w istocie, że wypłacone odszkodowanie nie pokryje w pełni poniesionej straty, co oznacza, że zostanie naruszona fundamentalna zasada pełnego odszkodowania (określona w art. 361 § 2 k.c.). Reasumując, należy zatem stwierdzić, że chybiony wydaje się podnoszony przez zakłady ubezpieczeń argument, że skoro właściciel pojazdu, tj. firma leasingowa posiada status podatnika podatku od towarów i usług, to koszty naprawy pojazdu

Odpowiedź Rzecznika Finansowego dla FmLeasing.pl

powinny zostać rozliczone w kwocie netto. Skoro bowiem faktura za naprawę samochodu zostaje wystawiona bezpośrednio na użytkownika auta (leasingobiorcę), to tym samym to użytkownik pojazdu - a nie firma leasingowa - staje się nabywcą usługi, a co za tym idzie firma leasingowa w żaden sposób nie ujmie w kosztach prowadzonej działalności gospodarczej rzeczony faktury, a tym samym nie uwzględni także podatku VAT od wspomnianej faktury za naprawę pojazdu. Wobec powyższego, nie sposób także zgodzić się z argumentacją, jaką prezentują zakłady ubezpieczeń, iż przy rozpatrywanym tego rodzaju spraw - nie ma znaczenia okoliczność, w jaki sposób dochodzi do wzajemnych rozliczeń pomiędzy leasingodawcą - leasingobiorcą a warsztatem naprawczym.

Kluczowe postanowienia umowy leasingu

Ponadto przyjmowany także przez ubezpieczycieli tok rozumowania, iż to błąd leasingodawcy polegający na zezwoleniu użytkownikowi pojazdu na pobranie faktur wystawionych bezpośrednio na użytkownika leży w rozpatrywanym przypadku u podłoża problemu, wydaje się być niezrozumiały w świetle brzmienia art. 709⁷ § 1 k.c. i zdaje się wypaczać samą istotę umowy leasingu. Należy bowiem zauważyć, że w większości przypadków, w treści samych umów leasingowych znajdują się wyraźne "obwarowania", że ciężary związane z posiadaniem rzeczy (pojazdu) spoczywają na leasingobiorcy, w tym także ciężar związany z ew. likwidacją szkody (częściowej) w użytkowanym pojeździe. W praktyce, w przypadku zaistnienia szkody częściowej w pojeździe stanowiącym przedmiot umowy leasingu, leasingodawca udziela zazwyczaj leasingobiorcy "pełnego upoważnienia do likwidacji szkody", w tym także zastrzega, że faktura za naprawę pojazdu ma być wystawiona bezpośrednio na użytkownika pojazdu. Wobec powyższego, skoro dla leasingobiorcy - to umowa leasingu jest podstawą uprawnienia do używania w określony sposób pojazdu stanowiącego przedmiot tej umowy - to kwestia związana z rozliczeniem szkody (częściowej) w pojeździe, także nie powinna być rozstrzygana w oderwaniu od zobowiązań łączących strony umowy leasingu.

Reasumując powyższe, nie do końca trafiona jest prezentowana zatem przez zakłady ubezpieczeń argumentacja, w której za główny punkt odniesienia przyjmuje się, że to leasingodawca będący podatnikiem podatku VAT - jako właściciel pojazdu - może obniżyć należny od niego podatek o kwotę podatku naliczonego mieszczącego się w cenie usługi, z jednoczesnym zaznaczeniem, że w świetle prawa podatkowego - to nabywca usługi, w przypadku gdy jest podatnikiem podatku VAT ma prawo do odliczenia kwoty należnego podatku o kwotę podatku naliczonego przy nabyciu usługi. Powyższe nie budzi bowiem wątpliwości, ale przy założeniu, iż to leasingodawca będzie nabywcą usługi. Co jednak w sytuacji, z którą mamy do czynienia w przedmiotowych sprawach, gdzie nabywcą usługi - nie jest leasingodawca - lecz leasingobiorca (prowadzący np. działalność gospodarczą niepodlegającą opodatkowaniu podatkiem VAT), na którego została wystawiona faktura za naprawę pojazdu? W takim wypadku, podniesiony przez ubezpieczyciela argument, iż to wyłącznie nabywca usługi, może co do zasady dokonać odliczenia

Odpowiedź Rzecznika Finansowego dla FmLeasing.pl

podatku VAT mieszczącego się w cenie usługi, wydaje się paradoksalnie przemawiać na korzyść leasingobiorców, którzy jako formalni nabywcy usługi występują z roszczeniem o dopłatę podatku VAT.

Ważne uzasadnienie sądu

W podsumowaniu powyższych rozważań warto ponadto wspomnieć orzecznictwo sądowe w analizowanej kwestii.

Z jednej strony, w uzasadnieniu do swego wyroku z dnia 15.11.2001 r. (III CZP 68/01) Sąd Najwyższy wyraził podgląd - na którym opierają się zakłady ubezpieczeń - iż skoro właścicielem pojazdu przez cały okres trwania umowy leasingu pozostaje finansujący, to on powinien być uznany za poszkodowanego.

Z drugiej strony, warto jednak także zauważyć, że w uzasadnieniu do innego swojego orzeczenia z dnia 22.04.2005 r. (III CZP 99/04) Sąd Najwyższy stwierdził również, że możliwe byłoby też wykazanie powstania szkody po stronie posiadacza zależnego pojazdu np. w postaci utraty korzyści wskutek braku możliwości korzystania z takiego pojazdu przez określony czas. Zatem można zaryzykować stwierdzenie, że Sąd Najwyższy nie neguje, iż także posiadacz zależny (w tym przypadku leasingobiorca) może - przynajmniej z założenia - posiadać status strony poszkodowanej.

Ważne! Powyższe uwagi dotyczą tzw. szkód częściowych. W przypadku tzw. szkód całkowitych, omawiany problem w zasadzie nie istnieje. W takiej sytuacji to najczęściej leasingodawca rozlicza szkodę bezpośrednio z ubezpieczycielem, z pominięciem leasingobiorcy.

Oprac. dr. Norbert Kraj, ekspert w biurze Rzecznika Finansowego

maj 2018 r.